

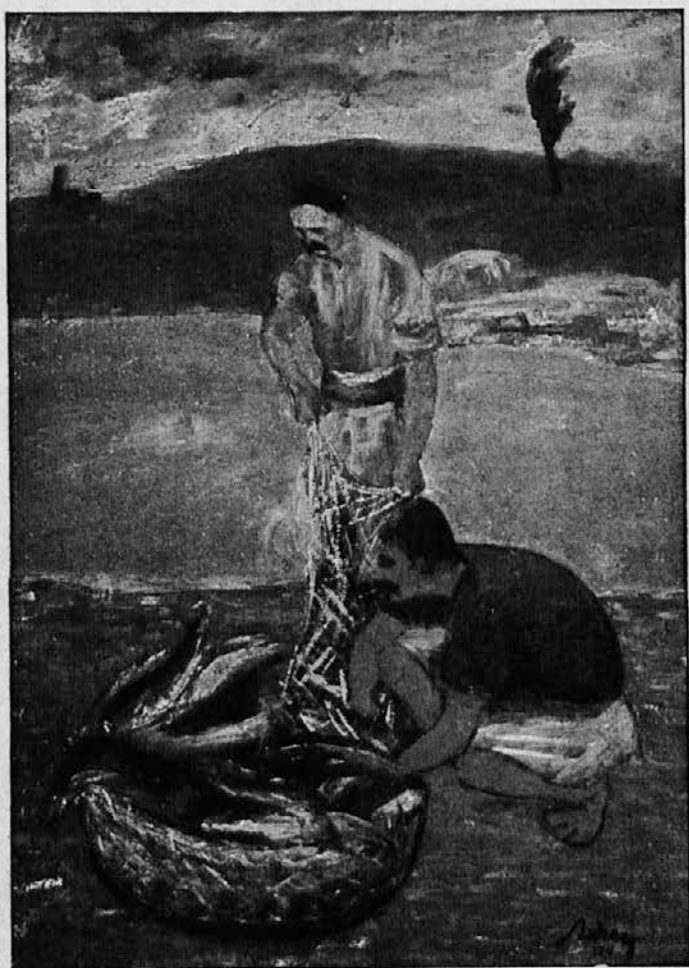
UMETNOST

LETNIK IV. 1939/1940 VELIKI TRAVEN

MESEČNIK ZA UMETNIŠKO KULTURO
UREDNIŠTVO LJUBLJANA POD TURNOM 5

9

številka

Obvestilo p. n. naročnikom „Umetnosti“, ki so v zaostanku z naročnino

Naše cenj. naročnike ponovno vljudno prosimo za nakazilo naročnine in plačilo zaostankov.

Vsem naročnikom, ki so v zaostanku smo v današnji številki zopet priložili poštne položnice in prosimo, da nam nakažejo tako naročnino za tekoči IV. letnik, ki znaša

Din 100.— za vse leto na ilustracijskem papirju

ali Din 130.— za vse leto na krednem umetniškem papirju,

kakor tudi morebitne zaostanke za prejšnji letnik.

Naš čekovni račun št. 17.794 glasi: Umetnost, mesečnik za umetniško kulturo — uprava, Ljubljana.

Naročnike, ki imajo naročnino plačano, prosimo, da smatrajo gornje sporočilo kot brezpredmetno!

Revija »Umetnost« se ob brezplačnem in požrtvovalnem delu vseh sodelavcev vzdržuje izključno le z naročninami in zaradi tega prosimo za vztrajno in brezpogojno podporo naših cenj. naročnikov. Redno plačujoči naročniki so najlepše priznanje našemu delu in najboljši jamstvo za redno in točno izhajanje revije.

UPRAVA UMETNOSTI, LJUBLJANA, POD TURNOM 5.

Nova „Galerija Obersnel“ v Ljubljani

V Ljubljani, na Gosposvetski cesti 3 je dne 21. IV. 1940 odprl znani izdelovalec okvirov Pavle Obersnel iz Zgornje Šiške nov umetniški salon, ki ga bo vodil pod imenom »Galerija Obersnel«. V galeriji bodo tudi stalne razstave likovnih umetnikov.

Emanuel Vidović — Slikarjeva soba — Olje 1939

OB OTVORITVI I. SLOVENSKE UMETNIŠKE RAZSTAVE

DNE 15. SEPTEMBRA 1900.

ZLOŽIL ENGELBERT GANGL

Naš dan je tu!... Dospel je k nam brez
[hrupa,
a lep je, velik, pónos zbujaó...
Umetnosti slovenske to je praznik,
ki ni enakega nikoli še,
odkar o nji se govóri, slavila.

Pozdravljen bodi nam, ti svetli praznik,
ti véliki mejnik na beli cesti,
ki nanjo je stopila nam umetnost
iz tihih skrivališó kot boginja
cvetoóih lic, življenske zdrave sile,
da zmago pribori si v širem svetu...

Kot pastorka je životarila
umetnost naša v polpreteklih dneh.
Paleta, óopió, d'leto, kladivo
za silo so živili naše mojstre,
ki so prodajali talente svoje
tujini, ker ni bilo mesta jim
na zemlji tej, ki jih je porodila.

O, koliko prizorov žalostnih
razgrinja se pred našimi óómi!
Preteklost ni umetnosti slovenske
obdana z bleskom — ne! — órn pajóolan
zagrinja jo kot lice mlade vdove...
Umetnost, ki naj služi sama sebi,
umetnost — sveta, véčna hóí nebes —
premnogokrat se morala je vdati

razmeram gadnim in je iz víšav
stopiti morala v vsakdanjost nizko,
zato da njega preživi, ki verno
srce ji je in dušo žrtvoval...
Pred belim platnom in pred marmorjem
paó kolikokrat je stal umetnik naš
z izóranimi, slabimi móómi,
s pogledom temnim v svojo nebodoónost,
s potrtim srcem...

Daleó tamkaj pa
njegova domovina znala ni,
kako težkó umetniku je biti...

Da, tam se bele cerkve dvigajo,
in po obokih in po kupolah
razpenjajo se slike tujih rok...
Med njimi je ustvaril tújóev óopió
prizore tudi, ki nam kažejo,
kako je véóni mojster sitil laóne
in žejnim je dajal pijaóe hladne
in lilije oblaóil je na polju...
In v ladjah se ponosnih dvigajo
oltarji beli, z zlatom obloóeni,
pod njimi pa si tújec polni žep,
a naš umetnik tam v tujini kje
brezupno hodi s sklonjeno glavó...
Le malo, malo, malo, malo, malo
izvoljencev je šteti v njih številu,
ki jim je domovina dala kruh.

Emanuel Vidovič — Stara lutka — Olje 1929

In naše hiše, ki blaginja v njih
razliva žarke lahkega življenja —
kako so vse okrašene lepó
z različnim blagom, s slikami in s kipi,
ki so prišli iz tujih krajev k nam. — —
A naš umetnik tam v tujini kje
brezupen hodi, s sklonjeno glavó...
Brezupen?... Ne!... Slovenec je krepak,
in v žilah teče mu ognjena kri!
In energiji tej, železni volji
in vztrajnosti nepremagljivi tej,
ki vas, umetniki, je ohranila
na čast in slavo domovini svoji,
veljaj ta dan moj skromni slavospev!

In ko moči ste se zavedli svoje,
takrat stopili ste v tesnejši krog,
da z roko v roki in z glavó ob glavi
prikličete v življenje ta-le dan,
ko boste svojim bratom, svojim sestram
pokazali, kaj vzmore vztrajno delo,
kaj vzmore moč duha in volje moč...

Ta dan je tu, četudi takrat že,
ko počil glas o vaši je nameri,
nastal vihar je, da vas razkropi.
O, takrat ste se pač prepričali,
da nevoščljivost, zloba in zavist
stvar dobro, plemenito bi končala,

Emanuel Vidović — Knjižnica v ateljeju — Olje 1939

da nima čvrstih, zdravih korenin!
 Da, prišel je ta dan, priplaval je
 na krilih smelih semkaj nad Ljubljano,
 ki Vas pozdravlja, ki objema Vas
 kot svojo dobro, blago, pridno deco,
 ki dvigate ji čast, ime, ugled!
 Kot bela ladja v pristanišče varno
 priplava po morjá valovih burnih,
 tako priplaval je ta zlati dan
 zdaj po strasti valovih semkaj k nam,
 ki ga pozdravljamo, proslavljamo!

In Vi nas kličete!... Prihajamo
 med vas, med svoje svoji, gledamo
 ta krasna dela vaših rok in glav,

in srca dviga nam ponos, zavest,
 da imamo umetnost svojo, pravo,
 ki se časteč ji klanjamo sedaj!

In kakor nam pogled je v prošle dni
 zalit s solzami, pa nam bolj vesel
 v bodočnost gleda, ki prinesla bo
 umetnosti slovenski venec slave!

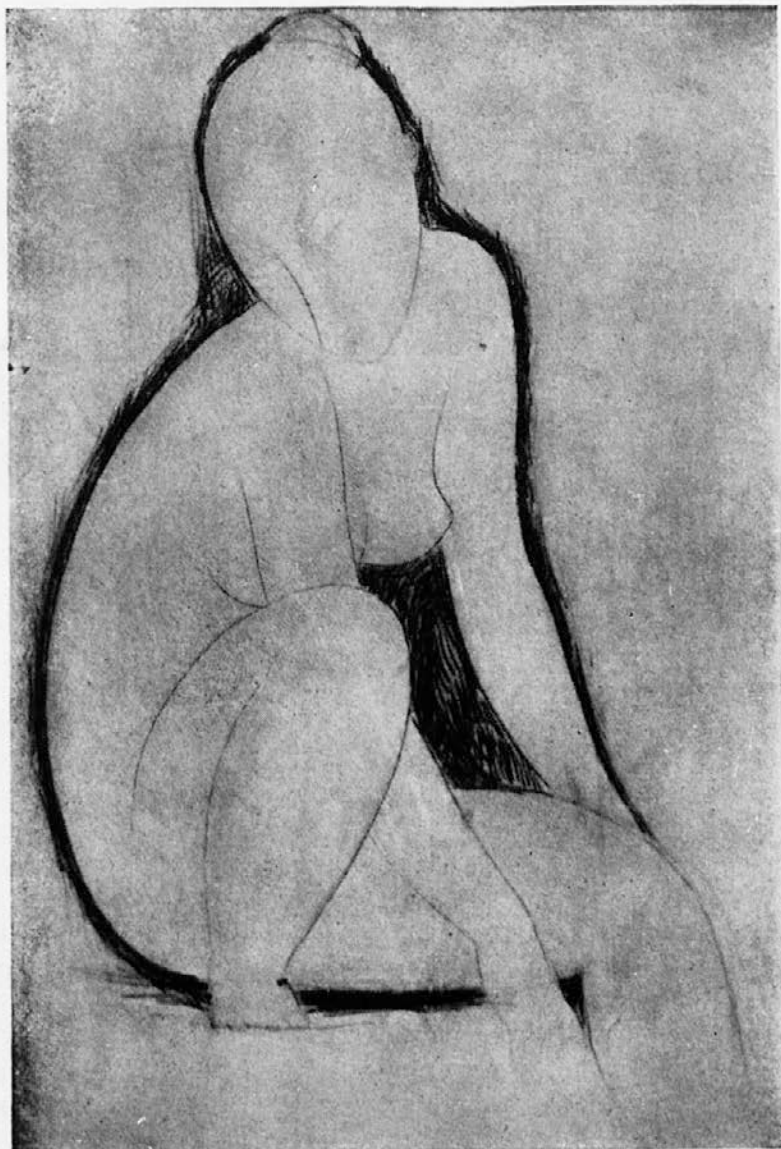
Zato pozdravljen bodi nam, ti praznik,
 ti véliki mejnik na beli cesti,
 ki nanjo je stopila nam umetnost
 iz tihih skrivališč kot boginja
 cvetočih lic, življenjske zdrave sile,
 pa zmago pribori si v širem svetu!...

Emanuel Vidović — Umetnikova delavnica — Olje 1939

Slikar Emanuel Vidović — Foto

Amedeo Modigliani — Risba

Za asiškim ubožcem, ki so ga zopet vzbudili moderni umetniki, evo ubožčka v sodobni umetnosti. Ali smo res pozabili na Modiglianija? Poglejmo ga v sužnosti in v vsej veličini. Videli bomo, da je ta sestradani pierot in očarljivi veseljak ter svetnik v umetnosti bolj reven kakor kadar koli prej.

Modiglianija niso nikoli razumeli. Izposojali so si spored njegovih form, zaporedoma so mu očitali tlačenje afriški plastiki, Pablo Picassu in quattrocentistom. Ugotovili so, da se je ta razsipni otrok Pariza povrnil k vrelcem Botticellija, Boem, ki je dorastel na Montparnassu, je umrl v italijanski koži.

Danes cenimo Modiglianijevo umetnost zaradi njene humanosti, ljubezni do stvari in prepričevalne čustvenosti. Njegovo delo dokazuje, da nas umetnost prepričuje ne samo zaradi pestrosti in harmonije, marveč zlasti tudi zaradi humane vsebine, substance in človečanske vrednosti. Plastični jezik, s katerim je razpolagal Modigliani, je formalno narečje, oproščeno vsake liričnosti. Toda ta jezik, ki se ga poslužuje, je umetnost dramatičnega izražanja, ki se dotika svete umetnosti.

Modiglianijeva umetnost je obramba in ilustracija večnosti človeka. Najsi je Modigliani slikar težav človeka in slikar usmiljenja, vendar ni niti socialen, niti poljuden slikar. On samo prevaja v izraze umetnosti človeško čustvovanje. Njegovo delo je roman njegove kratke eksistence, izpoved in dejanje vere.

Waldemar George

IMPRESIONIZEM

Ako danes še govorimo o impresionizmu, je to podobno blebetanju nazadnjakov in vendar ta umetniški fenomen morda še ni bil nikdar pravilno označen v svojem resničnem psihološkem smislu.

Največje impresionistične tendence v likovni umetnosti opazimo pri manj filozofskih narodih in to v prehodnih dobah, med metafizičnim naporom iz ene periode v drugo.

Japonci, Kitajci in Rusi so najbolj dovzetni narodi za impresionizem, ker se v umetnosti dosledno izogibajo nadtvarni realnosti, močno pa jih privlačuje materialistično sanjarjenje.

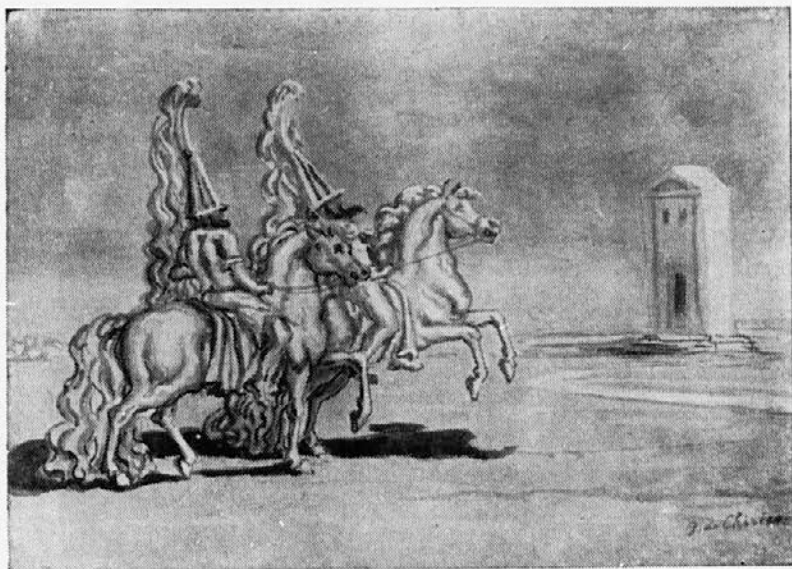
Najmanj filozofski narod v Evropi so Angleži in prav ti so imeli najpomembnejšega impresionista — Turnerja.

Od nekdanj je bila navada misliti, da je impresionizem izrazito francoskega izvora in da izhaja iz francoskega duha. Toda francoski duh je preveč priklenjen na realnost, da bi mogel biti resnično impresionističen. Naravno, da ta francoska realnost ni taka, kot je italijanska ali nemška. Manj poduhovljena je, manj lirična in manj topla, pa vendar je še realnost, ki izključuje impresionizem. Na drugi strani pa je francoski duh izrazito naklonjen kultu nežnosti in lepote. Da pa je mogoče izraziti ta kult, je treba imeti drugi kult linije in forme, ki pa sta, kot vemo, nasprotnici impresionizma. Pomislimo samo na slike Prudhoma, Watteauja in Lancreta. Ta kult nežnosti približuje francoskega duha grški klasiki, najsi je francoska umetnost v nasprotju z grško, zlasti v duhovnem pogledu.

Pojav francoskega impresionizma je pojav prikrite utrujenosti, ker mu primanjkuje globine in ni nič drugega, kot vmesna igra v zgodovini umetnosti tega naroda.

Strogost in kult za antiko, ki sta vzpodbujala vse velike slikarje za časa revolucije in Napoleonove epopeje, sta izumrla z dvema pomembnima, a že dekadentnima slikarjema: Delacroixom (romantik) in Courbetom

Giorgio de Chirico, rojen 1888, leta, je eden najbolj znanih sodobnih italijanskih slikarjev, utemeljitelj tako imenovanega metafizičnega slikarstva, ki v mnogočem spominja na francoski surrealizem. Chirico je živel več let v Parizu, kjer se je dobro seznanil s francoskim slikarstvom vseh časov. Glede na članek dr. Fr. Šijanca o impresionizmu, ki smo ga priobčili v 4. in 5. številki letošnjega letnika, smatra uredništvo revije za potrebno, da seznani svoje čitatelje tudi s tem nasprotnim mišljenjem avtorja slikarja, ne da bi pri tem uredništvo samo zavzemalo svoje stališče za izvajanja Chirica ali proti njim.

Giorgio de Chirico — Kompozicija — Gvaš

(naturalist). Najboljši dokaz temu je, da teh slikarjev niso nikoli posnemali, medtem ko so imeli Girodet, David in Ingres legije posnemalcev.

Po tem čudovitem naporu se je počasi rodila umetnost, ki ni bila več tako izumetničena in zmučena. Rekli bi skoraj, da so francoski slikarji naravnost čutili potrebo, da manj delajo in da zamenjajo ateljeje z mnogo blagodejnejšim študijem v čistem zraku proste narave. Najsi to stanje do gotove meje še vedno traja, ponavljam, da impresionizem ne spada med izrazito francosko umetnost.

Mnogi kritiki, ki jih je udarila slepota, prištevajo Cézanne med impresioniste, najsi je mnenje vseh ostalih, ki količkaj jasno gledajo na pojave slikarstva, da je bil Cézanne vse drugo kot pa impresionist.

Rekli smo že v uvodu, da sta italijanski in nemški narod manj dovzetna za impresionizem. V Italiji smo zlasti opazili, da so se impresionizma oprijeli manj inteligentni in manj sposobni slikarji, ki so ga grobo pomešali z od Courbeta izhajajočim naturalizmom in tako je nastal tisti izrodek meščanske, plitve, grobe in neumne umetnosti, ki jo imenujemo, da se bomo lažje razumeli, secesionizem. Ta secesijska umetnost v Italiji še vedno obstoja in ustreza tako uradnim krogom, kakor tudi izobraženim meščanom.

Iz tega tedaj lahko zaključimo, da pravi impresionizem v Italiji ni nikdar obstajal, iskati ga moramo pri drugih narodih.

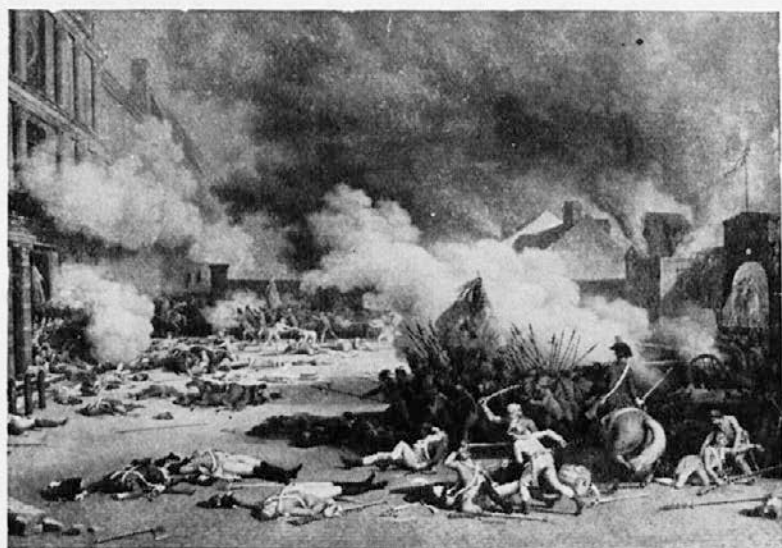
Pri vzhodnih narodih: Kitajcih, Japoncih in Rusih najdemo prav značilne primere impresionizma. Da govorimo samo o Rusih, je prav zanimivo opazovati razlike med ruskim in na primer angleškim impresionizmom. Angleški je bolj barvit, manj duhoven (če je sploh mogoče govoriti o duhu pri impresionizmu),

obenem bolj eleganten, manj histeričen in se drži vedno na črti dobre vzgoje. Ruski impresionizem ima bolj zgrajene, utrjene in krepkejšje forme, ki so ukoreninjene tudi v ruski ljudski umetnosti, in je bolj vznemirljen. Ko se je ta impresionizem naslonil na mnogo bolj histerični in muhasti impresionizem ruske glasbe, se je rodila ena najbolj nežnih in vroče ljubljenih umetnosti — ruski balet.

Največja škoda, ki jo je impresionizem prizadel likovni umetnosti, je v tem, da je zavrnil slikarski smisel. Pod to napako je Evropa trpela še prav do svetovne vojne, danes ne trpi več. Smisel za slikarstvo je v umetniku tem globlji, čim globlji je v njem smisel za liriko in čim večja je njegova nadtvarna (metafizična) tendenca. Dolgo časa so evropski zgodovinarji umetnosti imeli navado podrežati slikarske kvalitete onim delom, ki so predstavljala duhovne manifestacije. Znamenita fraza »c'est de la littérature« je bila prav priljubljen vzklik vseh zapadnih kritikov, ki so podpirali slikarske lumparije. Slikarji pa, ki so zaradi svoje nesposobnosti izločili iz svoje umetnosti sleherni duhovni namen, so zapadli v dekadenco slikarskega smisla in zanemarjanje materije.

Ta slikarski smisel, ki je pred dobrimi dvajsetimi leti še krožil v prstih slikarjev, je danes popolnoma zanemarjen. Zadnji neverni starci, ki so v Franciji še skušali ohraniti izgubljeni dar, so bili Bonnet, Renoir in Jean Paul Laurens, pravim skušali ohraniti, kajti tudi oni so že zapadli dekadenci, morda bolj zaradi okolice, ki jih je obdajala, kot pa zaradi starosti.

Duhovna nezmožnost naturalizma vodi slikarstvo neizbežno v površnost umetniškega dela, ki ga ni mogoče smatrati več za dragocen, sijajen in čudovit

Bertaux — Zavzetje Tuilerij 1792. leta — Muzej v Versaillesu

Antoine Watteau — Brezbrižnik — Olje — Muzej v Louvru

Podoba »Brezbrižnika« (L'Indifférent) spada v dobo, ko je bil Watteau na višku svojih stvariteljskih sil. Naslikal jo je, enako kot njeno dopolnilo »La Finette«, okrog 1718. leta, malo preje predno je odšel na dvor angleškega kralja in tri leta pred svojo smrtjo. Mojstru je bilo tedaj 34 let. Klobuček, obleka in nežen obraz mladega kavalirja se odražajo od blede azurnega neba. Razprostrti roki in drža nog in telesa nakazujejo lahkotno plesno kretnjo. Obraz je mladosten, svež in nežen, drži se na smeh, oči široko odprte, pogled, nekam zasanjan v notranjost, je resen, premišljuječ, kakor je bil pri Watteauju samem.

Zgodovinsko ni izpričano, ali je mojster »Brezbrižnika« slikal po živem modelu ali pa je bil le plod njegove bogate fantazije. Watteau je bil tedaj splošno priznan in slavljen, toda zaradi neke težke bolezni, ki ga je mučila, zagrenjen in obupan, a je tem lepše v svojih podobah izražal veselje do življenja, ki si ga je tako lepo predstavljal v mislih, ki ga pa sam ni nikoli prav poznal.

Izvirnik ima velikost 20×27 cm in je od 1869. leta last pariškega Louvra, prav tako tudi pendant »La Finette«, 11. junija 1939. je »Brezbrižnika« ukradel ruski emigrant Boguslavski, ki ga je v svojem stanovanju »restavrirale«, češ da je strokovnjak za Watteaujevo slikarstvo. Tatvina je tedaj močno razgibala vso francosko javnost. Toda že po par mesecih so tatu izsledili in slika je zopet romala v Louvre. Tako je »Brezbrižnik« zopet našel mesto ob svoji ljubki družici »Finetti«, ki z igro na lutnjo spremlja njegov graciozni ples.

predmet, marveč kot kakršno koli uganko, več ali manj izvirno, ki več ali manj zadošča zahtevam ljubitelja slik za umivalnice in kuhinje.

Želja po hitrem delu prav kmalu zapelje v površnost pri izbiri slikarskih sredstev: uporabo slabih barv, slabega platna. Nečiste barve na nikdar osnaženih paletah, popolno neznanje in površnost pri uporabi lakov. Danes imamo posameznike, ki se imenujejo slikarji in ki porabijo na kilograme barv, ne da bi pri tem dosegli samo en kvadratni centimeter resnične slikarske materije. Na teh slikah je nanešena barva v skorjah in plasteh, kakor na tistih zidovih stranišč, kjer je občinski funkcionar s smislom za higieno pustil nametati grobo apneno malto, ali pa je barvna materija tako redka, da se pod plastjo barve jasno razloči vsako vlakno platna.

Človeštvo zavrže lahko marsikatero vrednost, ne da bi pri tem propadlo ali nazadovalo. Tako so današnje žene v svojih odnosih do moža na primer popolnoma izgubile smisel za moške brade, toda v slikarstvu je drugače.

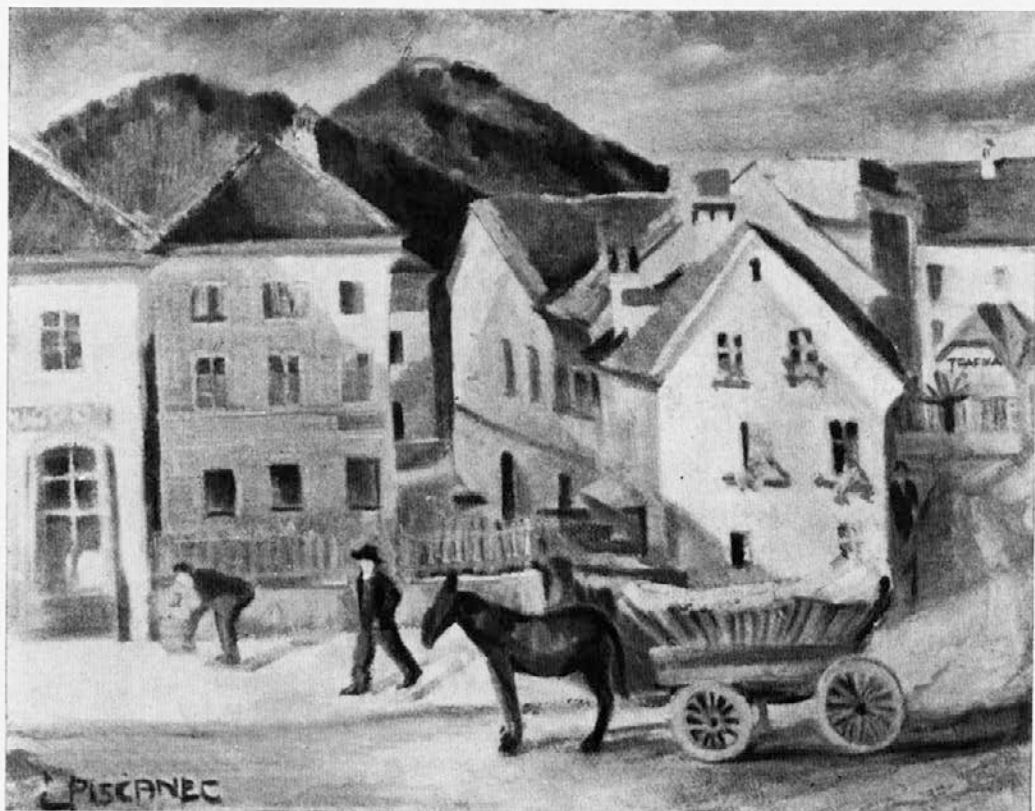
Težki problem slikarstva, ki je ena izmed najtežjih umetnosti, se ne da rešiti s površnostjo in lahkovernostjo. Napake naturalistov, vseh tistih Courbetov, Manetov in vseh impresionistov, padajo sedaj na glave vseh današnjih slikarskih generacij.

In če je danes nekaj redkih slikarjev, ki gledajo jasno na stvar in se s studom odvrčajo od površnosti »modernega« slikarstva, da bi se ustalili v ustvaritvi svojih notranjih sanj, se morajo za dosego svojih ciljev bolj truditi, kot pa bi se trudili v manj nevarnih časih.

Prev. M. B.—a.

E. Piščanec — Srni — Olje

E. Pišćanec — Trg — Olje

Juan Ramon Jimenez — Alojz Gradnik

Jaz nisem jaz

Jaz nisem jaz.

Sem tisti,
 ki gre ob moji strani in ga ne vidim,
 ki ga včasih zagledam
 in ki nanj včasih pozabim.
 Tisti, ki molči, veder, ko govorim,
 tisti, ki odpušča, sladko, kadar črtim,
 tisti, ki hodi, da bi jaz ne stal,
 tisti, ki bo ostal pokonci, ko jaz umrem.

Mati

To ti povem, ob prihodu, mati,
 da si kakor morje, ker četudi valovi
 tvojih let se menjajo in te spreminjajo,
 vedno enako ležiš
 za korak moje duše.

(Iz španščine)

In z vsakim letom . . .

In z vsakim letom boš še bolj samotnen,
le redko te še srečal bo kdo drug,
naposled prosto bo srcé vseh muk,
in še spomin na drage bo begoten.

Iz gor molčečih srkal boš tišino,
še sam boš ledenikov večni mraz,
sproščenca te ne bo uklepal čas.
A ko doživel boš vso veličino

brezčutja v sebi in v prostoru zvezd
boš — videc — z grozo bednost svojo uzrl,
zaman po zemlji koprneč boš mrl,
zaman, ker boš na koncu svojih cest.

E. Piščanec — Kompozicija — Olje

E. Piščanec — Podoba dame — Olje

Marjan Savinšek

Tig v dežju

Dež pada v težkih kapljah. Iz kanalov
umazana, smrdeča voda se razliva.
Zvonik nebo dosega.
Dan v gluhem dolgočasju sniva.

Lepak kriči v meglo:
Snop rdeče barve vanjo se kot nož zajeda.
Ob prevrnjenem smetarjevem vozičku
za kost se grize psov renčeča čreda.

Iz kletnih kuhinj smrad
na ulico prodira,
da mimoidočemu
celo se lastna slina v ustih upira.

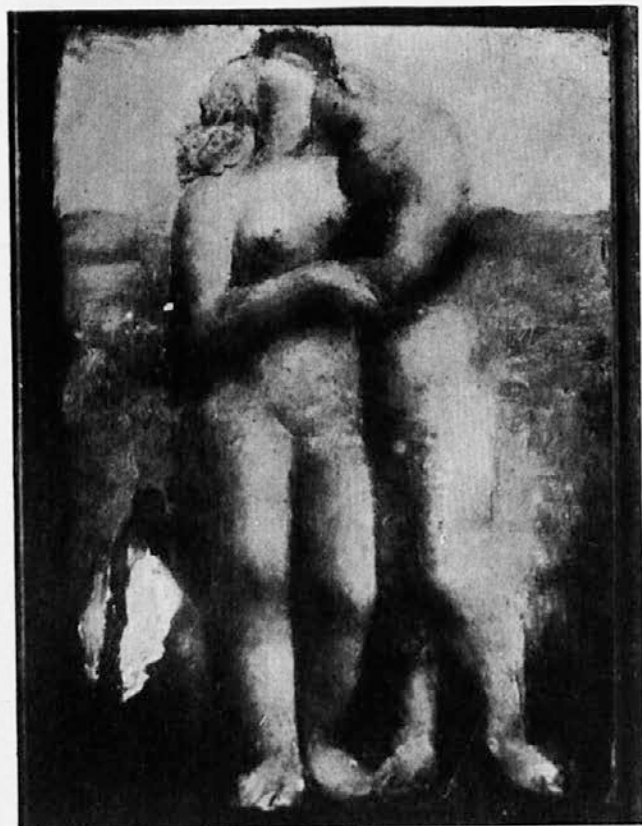
Lethe in Mojra

Neutrudni Haron čoln je spet odrinil
in staro leto vozi v pozabljenje,
obol mrliču v ustih je izginil.
Zaman ga mnogih dalo je življenje...

Kaj nam bo novo leto naklonilo?
Beró nam v svincu vidci dni usodne,
prerokbe jim nebo je razsvetlilo,
v zamaknjenju dogodke zró prihodnje.

Kaj neki pri šembili so prebrali?
Kaj izročilo staro naj odkrije
za zmeden čas naš in za narod mali!

Fatales libri drage domačije:
če svoja srca bomo prav kovali,
najbolj gotovo sreča nam zasije!

Lazar Ličenoski — Kompozicija — Olje 1929

Lazar Ličenoski — Kompozicija — Olje 1931

Lojze Bizjak

O UMETNOSTI

Ko prebiram strani znamenitega zgodovinarja in filozofa Benedetto Croceja in v duhu primerjam krče in sunke današnjih umetniških struj, se nehote vprašam: Kaj si ti ljudje predstavljajo pod besedo umetnost?

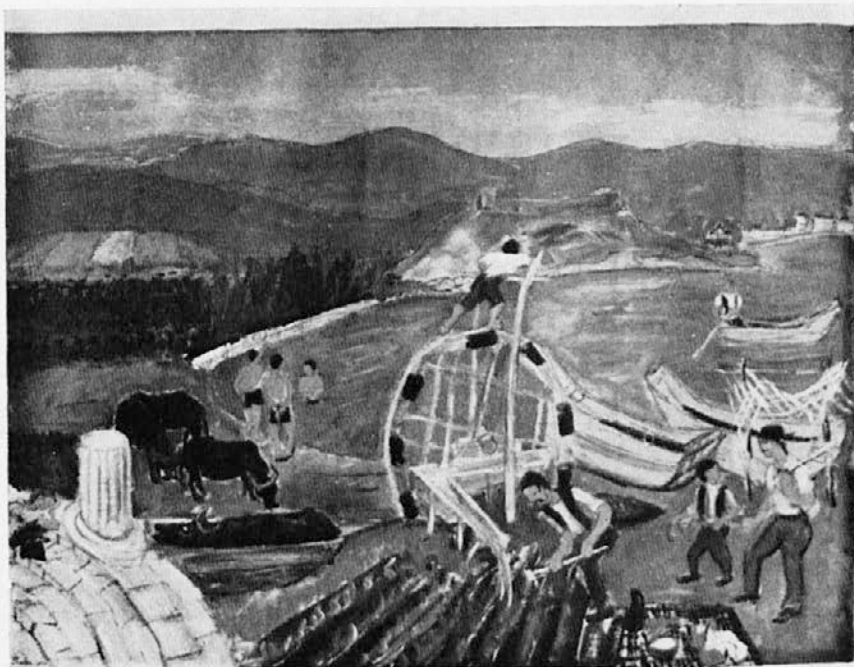
Že stari Heleni so trdili, da je lepo vse ono kar splošno ugaja, kar rodi v nas občutje višjega estetskega vrednotenja in prepleta našo dušo z utripi kozmičnega in večnega bistva človečnosti. Oni so imeli klasična merila sleherne umetnosti po kategorijah Aristotelove filozofije. Sestavine grške umetnosti so prav te intelektualne kategorije in se izražajo v enotnosti dejanja, časa in prostora. V tem stalnem okviru se giblje umetnikovo nastrojenje in zliva v harmonijo barve in čustva. Ton je zaključen, statičen, navdihnenje apolinično in klasično usmerjeno. Amor intellectualis napolnjuje vsako stran, vsako linijo in vsak odsev svetlobe in sence umetniškega umtvora. Dionizična poezija je izključeno iz Platonove »Republike«, ker je premalo v njej poduhovljena snov in preveč realistična. Toda če so Grki gledali vsepovsod le amor intellectualis in vnašali v sleherno umetniško ustvarjanje metafizično popolnost kroga, niso obremenjevali umetnosti s postulati in empiričnimi tendencami, kot se to dogaja pozneje. Ljubili so dovršenost in popolnost, vse se je moralo izživljati v univerzalnost in čisto duhovnost. Profanacije čustva in utilitarizma niso poznali, za njihovo pojmovanje umetnosti je bila lepota aksiom sine qua non. Oni niso posvečevali življenja kot delamo mi danes, služili so ideji in izključno le ideji in ker je bila Platonova ideja odmaknjena od resničnih virov življenja, zato je bila tudi njihova umetnost odmaknjena od ozkega kroga empirije in dogmatičnih postulatov, služila je sama sebi in je iz sebe ustvarjala zaključen svet. Če gremo v galerije v Benetkah, Florenci in Rimu ter si globlje ozremo v milje in duhovno nastrojenje grških umotvorov, bomo lahko spoznali to resnico. Vse se snuje in prelija v večni harmoniji barv in oblik, vse se proži našim očem le v duhovni podvig in zmago ideje nad snovjo.

Najsi bo kamen ali marmor, v lepoti ideje se zgubi in živi pred nami le duhovni lik — ideja.

Vse drugače je v poznejši dobi, v dobi verskih dogem in moralnih postulatov. Tu je poklicana umetnost da služi v naprej določenemu cilju. Potegnjena je v tok življenja, verskih bojev in verske propagande. Zaman se skuša umetnik otresti vseh teh vplivov, ki ga obremenjujejo, in mu vežejo misli in čustva. Čustvenost je zamenjala amor intellectualis starih Helenov. Ideja kozmične razgibanosti, ki nas napolnjuje pri Grkih s strahom pred neskončnostjo duha in volje Demiurga, postane tu očetovska ljubezen Boga — osebe, ki se je približal revnemu človeku, da ga opere vseh grehov in rehabilitira za višje nadnaravno življenje. Bog - človek je osnova sleherne umetnosti in filozofije srednjega veka. Izoblikujejo se konfesije, opredeljujejo se pojmi dobrega in slabega, umrljivega in neumirajočega, svetega in kvarnega, ustvarja se piedestal teologije in verske teokracije iz vseh virov človeške dejavnosti. V ta vrtnec je potegnjena tudi likovna umetnost. Ideja in snov sta ji dani, njena naloga je, da tej ideji vdahne življenje in to snov poduhovi. Še filozofija kot *summa sapientiae*, kakor so jo imenovali Heleni, postane učenka teologije. Ves srednji vek je le borba luči in teme, borba Aristotelove filozofije in Platonove ideje z novim krščanstvom. Tomaž Akvinski v skolastiki in sv. Avguštin sta le dva pokristjanjena pogana grške filozofije, Aristotelove na eni in Platonove na drugi strani. V tej temni borbi nasprotujočih sil Helenizma in krščanstva se umetnost profanira in oropa vsega bistvenega in ugaša tisti sveti ogenj svobode in življenjske nadrejenosti, ki sta nujni osnovi vsakega umetniškega ustvarjanja. Zato bomo zaman iskali do konca srednjega veka velikih elitnih duhov, ki bi nam ustvarili umotvore trajne vrednosti. Vse podleže duhu časa in ne preživi svoje dobe.

Lazar Ličenoski — Žena iz Ohrida — Olje 1939

Lazar Ličenoski — Krajina — Olje 1937

Šele konec srednjega veka v dobi humanizma in renesanse, se človeški duh sprostí in pretrga vezi s skolastiko. Moramo pa vedeti, da te dobe ne ustvarja umetnost kot taka, temveč filozofija. Najprej je bilo potrebno dokazati da ni sveto le to kar je nadnaravno, da nista le cerkev in vera nekaj rezervoar svetosti, temveč, da je tudi vse ostalo malo življenje, ki se preteka v sragah vsakdanjih muk, teženj in stremljenj ravno tako sveto kot vse ostalo nadnaravno stremljenje.

Posvetitev tozemskega malega življenja, je glavna pridobitev renesančne filozofije, ki odpira vrata novemu umetniškemu ustvarjanju. Z neko herojsko močjo, razpoloženjem in mladostnim elanom se vržejo duhovi te dobe v preusmerjevanje življenja, da spremenijo — dolino solz — v torišče nove stvarnosti in novih podvigov. Dolina solz, ki je bila toliko na srcu srednjeveški askezi, postane dolina herojskih duhov univerzalne človečnosti, ki jo napolnjuje s svetlobo duha in toploto vzvišenega čustva. Ta dolina solz postaja šele sedaj, ko je bilo življenje v njej posvečeno, kraljestvo božje na zemlji. V Italiji, Franciji, Belgiji in Španiji se dvigajo vrhunci človeške genialnosti in upodabljajo novo dobo na platno ali pa jo klešejo v kamen, kot je to delal Michelangelo Buonarroti — Človeku se zdi, ko gleda ta dela po galerijah, kakor bi se razlil čez zemljo in ljudi herojski duh večnega in neskončnega, in da je objel vsa srca in duše v svetlobo večne neumrjoče mladosti in tuzemskega optimizma.

Raffael poje kot muza iz svojih čudovitih Madon, Michelangelo kleše z dletom toplo življenje v kamen, Perugino sanjari v nostalgčni Umbriji, Tizian obliva gola telesa s čudovitim žarom beneškega apoliničnega življenja. Povsod vstajajo šole in mojstri ustvarjajo nove dobe, kot bi se božji blagoslov razlil čez razbičano zemljo, grmade brezvercev — heretikov — velikih duhov kot so Bruno in Hus gazijo v istem dimu in plamenu kot grmade klepetulj in čarovnic, sveto se meša z grešnim, večno z minljivim in nad vsem tem vlada človek — duh.

Duh časa prepleta zemljo, iz katere klijejo veliki duhovi velika dela, ki naj preobrazijo ves človeški rod in mu vrnejo zaupanje v samega sebe. Umetniku — geniju so odprta vsa vrata duhovne stvarnosti, vsi viri višjega duhovnega življenja, on črpa iz

vsega nauke in vsemu daje pečat duha. Tedaj se ne smatra umetnik kot je mišljeno to danes, da dela in kupuje, on dela in ustvarja, za drugo mu ni mar. On čuti v sebi duh svoje dobe, raste iz svojih moči in ima samega sebe za svetel vzor svoje stvarnosti. On je v resnici izvoljenec božji, ki dviga revno življenje v žaru in toplini svojega duha do najpopolnejše luči in višine obče človečnosti. Sveto pismo in evangelij sta še vedno umetniku vir njegovih podvigov in področje poduhovljene snovi. Toda vse drugače že pojmuje sedanji umetnik nadnaravno življenje. V tem nadnaravnem življenju se pretaka naša kri, sok naše zemlje, dih našega življenja. To je le prenos človeškega k nadčloveškemu in ne obratno kakor je bilo prej. Človek ni več le podstat večnih substanc in le sredstvo višjih ciljev, on je izhodišče vsega, kar se dogaja v njem in izven njega. Slike renesančne umetnosti so gorke in domače, pristne in povezane z našim življenjem in stremljenjem. Nikjer ne najdeš v njih tiste meglenosti in prividov, ki so delili snov abstraktno in človeku nedostopno. Iz revnih mater in preprostih hčeru ustvarja Leonardo svoje čudovite Madone, to so liki polni krvi in sokov, polni vzvišene melanholije in materinstva. Obroč svetosti je, posvečeno trpljenje in resnično življenje, drugo stopa v ozadje in je temu podrejeno.

Na toplem jugu je več prožnosti in smisla za linijo in svežost kot na severu. Rubens se ne more primerjati z Raffaelom v mehkobi linije in barv, to sta dve povsem različni doživetji istih motivov in snovi.

Velikemu razmahu renesanse sledi zastoj in reakcija. Svet je postal nasičen z lučjo in svetlobo, odprli so se vsi viri življenja in temu mladostnemu navdušenju mora nujno slediti zastoj in oddih. Dve dolgi stoletji se vleče to životarenje na vseh poljih. Na literarnem, filozofskem in umetniškem polju je takozvana doba »Arcadie«, doba snovanja in iskanja novih še radikalnejših podvigov in prelomov s preteklostjo. Vedno bolj se odmikamo od klasike, vedno bolj se vleče vsako človeško ustvarjanje v brazde vsakdanjega življenja. Poezija se umika prozi.

Filozofi modernisti so enaki umetnikom modernistom. Njih značilna poteza je manj genialnost in več tehnike in nepotrebne retorike. Namesto da bi se približevali, se oddaljujemo od pravega bistva življenja in stvarnosti. Empirija se je razpasla na vseh področjih človeškega udejstvovanja. Utilitarizem drobi najvišje in najsvetejše v oportunističem in bahavost jaza nad objektivnostjo svojega dela. Pišejo, filozofirajo in slikajo

Lazar Ličenoski — Srbske narodne igre — Freska 1939

Lazar Ličenoski — Na deželi — Olje 1934

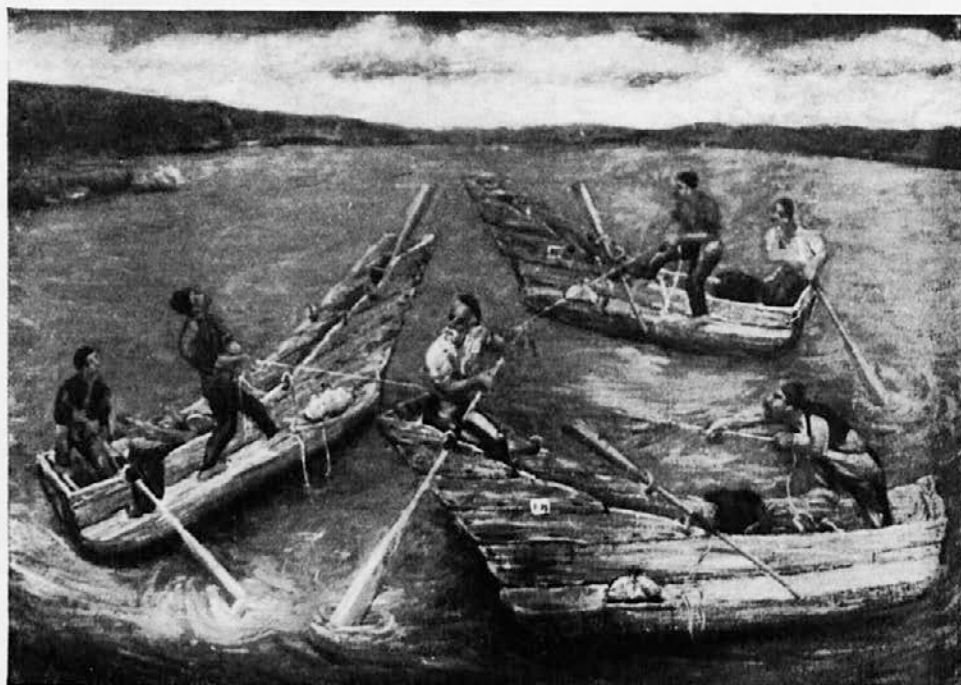
tudi oni, ki niso za to poklicani in mislijo da so v delih originalni. Struje se množijo, motivi se ne izbirajo, se ne poduhovljajo, čut vzvišenega se zanemarlja in izginja.

Romantika napravi, slično kot francoska revolucija, križ čez preteklost in okosteni v svojih predsodkih in povprečnosti. Če posekaš drevo in vsadiš nove mladike, si razdejal eno in drugo. Romantika je naslada, skrajni liberalizem in kjer ni genija - romantika, ki bi iz sebe napolnjeval praznino okrog sebe, tam je le klaverni formalizem in nazadnjaštvo. Sila duha pojema kolikor bolj se širi krog, ki ne more vsega obvladati. Duhovno intenzivno snovanje se umika zunanjim uplivom moderne dobe, ki čim dalje bolj obvlada vse življenje in pokopava v sebi sveti ogenj herojske ljubezni do višjega in svetejšega. Tako polagoma prehajajo desetletja in stoletja, ki so meglena in ne dosežejo več one čudovite višine, ki je plamtela v dobi renesanse.

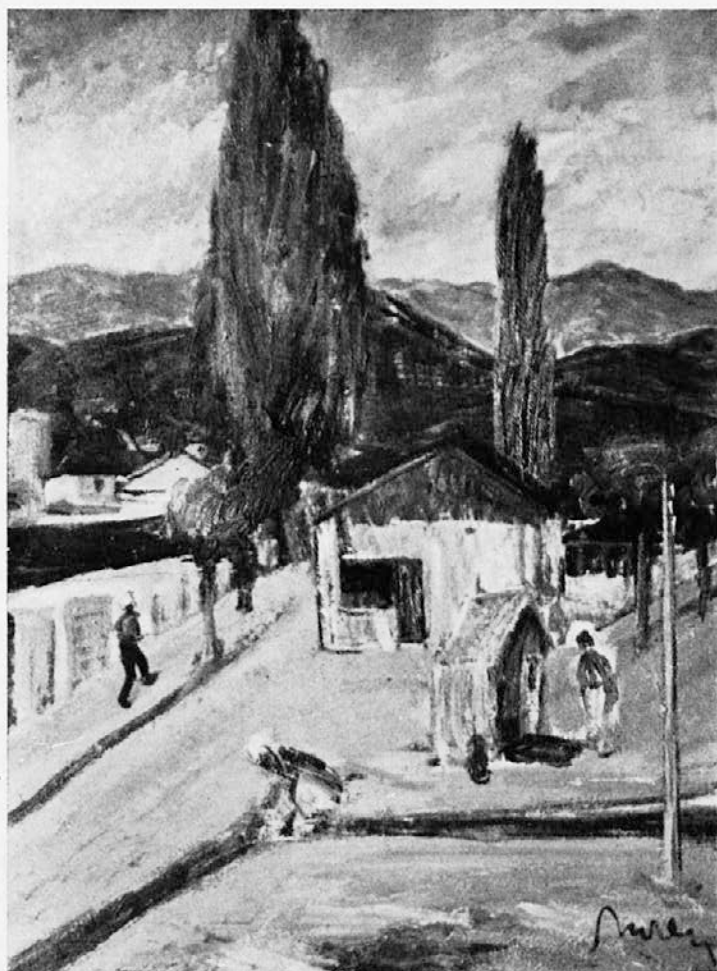
Romantiki se pridružijo še razni realizmi, kubizmi in futurizmi. V teh najdeš zopet ekspresioniste in impresioniste, dokler ne prideš do takomenovanih ultramodernistov, ki bi jih človek krstil bolj pravilno če bi jih imenoval umetniške anarhiste. Da so to anarhisti nam pove dejstvo in analiza njihovih del in teženj. Šele sedaj lahko odgovorim na v začetku postavljeno vprašanje: Kaj je umetnost?

Umetnost ni to kar so umetnostni postulati in dogme. Teh pa je veliko. Naj naštejemo le nekatere: Subjektivizem, objektivizem, moralizem, utilitarizem, naturalizem, oportunizem in anarhizem. Vsi ti »-izmi« so se že uveljavljali in se še uveljavljajo v moderni in današnji umetnosti. Vsaka doba jih nosi s seboj kot nepotrebno navlako in bruhnejo vselej tam na dan, kjer ni resničnega umetniškega genija, ki bi jih potlačil in obvladal. Želel bi razčleniti vsakega posebej, ali prostor mi ne dovoljuje o tem obširneje razpravljati. Naj omenim le nekaj značilnosti vsakega posebej, da se prebijemo iz negativne v pozitivno oceno umetniškega ustvarjanja.

(Nadaljevanje)

Lazar Ličenoski — Ohridski ribiči — Olje 1934

Lazar Ličenoski — Motiv iz Elbasana — Olje 1934

Miran Jarc

Vačaranem risu

(Po P. Verlaineu)

Kako mi je bilo hudo,
ko sem takrat zapustil njo.
Sam sebi bil sem tujec nem,
ko sem ubežal nje očem,
čeprav sta mi um in srcé
velela iti proč od nje.
Sam v sebi zdaj sem ves teman
zaman je bil pogum, zaman.

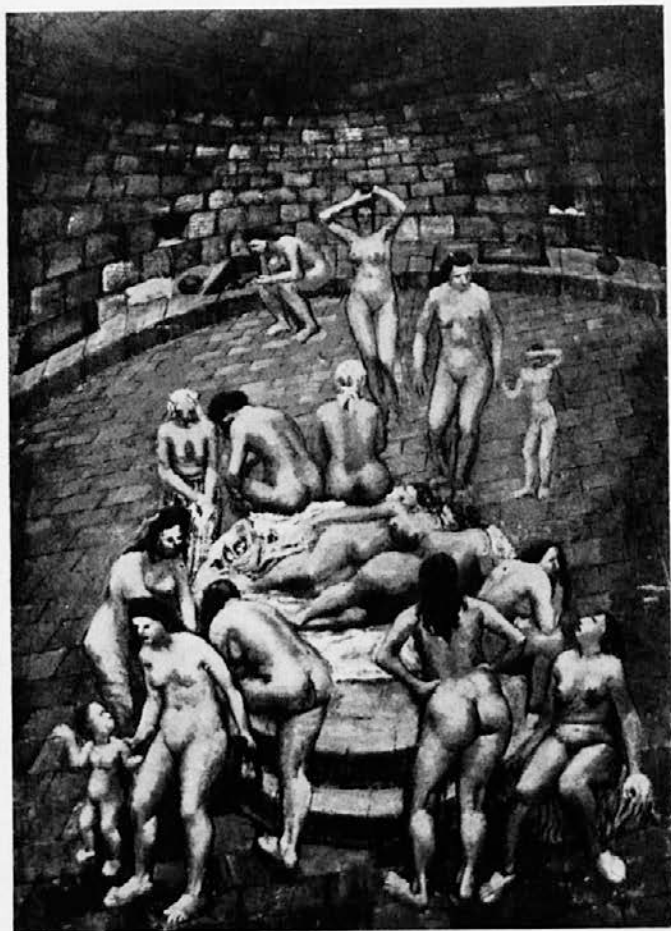
Povej mi kri, ti moja kri,
kaj ne, da nikdar dobro ni
zapreti se v puščavski svet
uživati pregnanstva led?

Kri mi odvrne: Kdo pa ve
kdo vodi uporno nam srcé,
ki tu, zdaj tam, nikjer domá
jetnik je, hkrati brez mejá.

ANGLEŠKO SLIKARSTVO

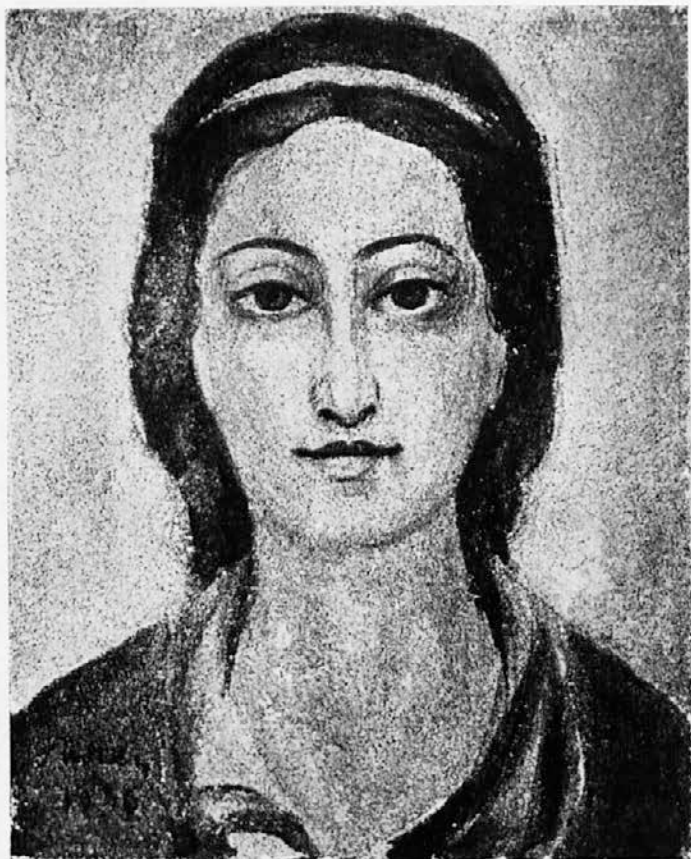
Kadar motrimo veličastni in čudovito zapleteni razvoj zapadnoevropske umetnosti, vidimo, da zavzema Anglija dokaj nevažno in skromno mesto. Dasi je seveda nemogoče primerjati umetnostno snovanje Angležev z epohalnim ustvarjanjem Italijanov ali Holandcev, najdemo vendar tudi v angleški likovni umetnosti mnogokaj zanimivega in lepega. Na prvem mestu sta arhitektura in slikarstvo, o kiparstvu pa ne moremo govoriti, ker ga tako rekoč ni sploh nič ohranjenega. Padlo je kot žrtev verskih bojev, in prazne niše angleških cerkva ali pa tu pa tam samotno stoječ, močno poškodovan kip, s poaštno odbitim nosom zgovorno pričajo o fanatizmu ikonoklastov. Svoje najboljše moči pa je položila angleška umetnost v slikarstvo, ki je doseglo znatno višino. Da seznanim s tem slikarstvom jugoslovansko občinstvo, je prišel v Jugoslavijo gospod Anthony Bertram, znani angleški zgodovinar umetnosti. British Council je imel dobro in hvalevredno zamisel, da nam je v teh težkih dneh poslal duhovnega delavca, ki nam je pokazal neminljivost kulturnih vrednot. Razveseljiv pojav današnjega zmedenega časa je, da se prav danes bolj kot kdaj prej ves kulturni svet zaveda visoke cene duhovnih vrednot in se zato tem tesneje oklepa vsega, kar je lepega in dobrega. In najčistejša inkarnacija teh najvzvišenejših dobrin je nedvomno umetnost. Tudi Ljubljanci so dokazali, da se zavedajo pomembnosti kulturnih manifestacij in so v ponedeljek 18. marca popolnoma zasedli belo unionsko dvorano, kjer je imel ljubeznivi gost svoje lepo predavanje. Predno se spuščam nekoliko bolj v podrobnosti, moram podčrtati, da si je stavil predavatelj zelo težko nalogo, ki pa jo je mojstrsko rešil. Kajti podatki v pičlo odmerjenem času enega predavanja popolnoma tuji in več ali manj nestrokovnjaški publiki pregled vse ogromne snovi angleškega slikarstva od 13. stoletja do danes, je Sisifovo delo. Predavatelj pa ga je z občudovanja vredno, lahko bi rekli francosko duhovitostjo (naj omenim, da mu je mati Francozinja) igraje obvladal in nam pokazal izvrsten primer poljudnega, a vendar kvalitetnega predavanja. Tudi izbor diapozitivov, ki je pri ogromnosti in raznoličnosti gradiva zelo težka naloga, je bil zelo posrečen in je najbolje pričal o temeljitosti znanju predavatelja.

Po uvodnih besedah, v katerih je Mr. Bertram poudaril, da so bili za angleško slikarstvo predvsem važni vplivi mojstrov, ki so prišli iz tujine (kakor Hans Holbein, Anthonis van Dyck, Sir Peter Lely, Gottfried Kneller), je pokazal prvo sliko iz 13. stol. »Marijo z Jezuščkom«. Delo nosi vse znake primitivne umetnosti, vendar je po izrazu silno prikupno in ljubeznivo. Mr. Bertram je obžaloval, da se ne more dalj zadržati pri tem slikarstvu prve dobe, o katerem bi se dalo povedati marsikaj svojstvenega in zanimivega, in ki se zdi, da je predavatelju osebno zelo blizu. Sledil je nato del oltarja Wiltona Diptycha z Marijo in Jezuščkom na enem in kraljem Rihardom II. na drugem krilu, ki močno sliči na začetke češke portretne umetnosti. V naslednjem smo videli v kronološki zapovednosti pri Angležih tako priljubljeno portretno umetnost slikarjev Nicholasa Hilliarda, Corneliusa Jonsona, Daniela Mytensa in Williama Dobsona. Njih grof Cumberlandski, Lady Hungerfordova, knez Hamiltonski, so aristokratske osebe brez individualnosti, pač takšne kot so bile v modi v vsej takratni evropski portretni umetnosti. Zaman iščemo v njih tisto izravnano višino dovršenosti, ki nam že kar včasih z lunarno hladnostjo veje nasproti iz portretov velikega mojstra te umetnosti Hansa Holbeina ml. Prava slika angleške domačnosti je portret »Lelyjeve družine«. Najboljši dokaz nam je, da se je Nizozemec Peter van der Faes, popolnoma prilagodil angleškemu okolju in naslovu Sir Peter Lely. Mnogo naturalizma in s tem privlačnega individualizma je položil slikar Godfrey Kneller (of Whittton) v portret Seigneurja de St. Egremonda. Povsem pripoveden slikar se kaže v večini svojih del William Hogarth, čigar »Prodajalka rakov« se kosa s slikarsko drznostjo kakega Fransa Hals. Mr. Bertram je izbral za slikarsko umetnost Hogartha zelo značilno sliko: Pohod v Finchley, na kateri kar mrgoli oseb in dogajanja. Tu najdemo isto živahnost in razgibanost, ki je tako značilna za holandske mojstre. Če bi hoteli postaviti primero med slikarsko in besedno umetnostjo, bi lahko rekli, da je Hogarth uklenil v svojo umetnost svet slavnega angleškega pisatelja Henryja Fieldinga. Realistične motive podaja okrog leta 1800. s temperamentom karikaturista duhoviti Thomas Rowlandson, čigar zabavno »Društvo antikvarnejev« smo imeli priliko videti. Gotovo največji

Lazar Ličenoski — Pri kopeli — Olje 1939

in najbolj čislan med angleškimi slikarji je Thomas Gainsborough, čigar portreti so znani vsemu kulturnemu svetu, ki pa je v angleškem slikarstvu silno pomemben tudi kot krajinar. Krajina je bila do tedaj v angleškem slikarstvu dokaj zanemarjena, kajti v modi je bilo slikanje naročenih portretov, kar je bilo za slikarje predvsem eksistenčna nujnost. Kako mojstrsko je znal Gainsborough postaviti svoje figure v naravo, smo videli na sliki Lady Dudleyeve. Njegov način slikanja je mehak, zasanjan, prelivajoči barvni toni dajejo tem pokrajinam lirčno nastrojenje, ki se reflektira na profinjenih obrazih upodobljenih oseb, ponajveč nežnih, na videz hladnih aristokratinj. Prav kakor Gainsboroughova, je tudi Reynoldsova umetnost predvsem slikarskega značaja, vendar daje energični Joshua Reynolds prednost bolj določeni formi, kar smo lepo videli na portretu Lady Spencerjeve. Za tema dvema portretistoma zaostaja nekoliko po kvaliteti George Romney, ki je v portretu mladega Pitta, enega najslavnejših angleških ministrskih predsednikov, pokazal, da se je od Holandcev naučil onega občudovanja vrednega slikanja tkanin in tvoriv, ki je posebnost holandske slikarske šole. Sploh se v vsem angleškem slikarstvu močno kaže vpliv holandskih slikarjev. Mr. Bertram je omenil, da je večna škoda, da ni prinesla usoda v Anglijo mesto van Dycka božanskega Rubensa, ki bi bil Angležem nenadomestljiv učitelj. Škot Henry Raeburn je v intenzivnih barvah naslikal svoje modele in je njegova umetnost zelo krepka, da če hočete glasna, kar smo lahko posneli iz portretne skupine Macdonaldovih otrok.

Lazar Ličenoski — Glava — Freska 1939

Podobno odločnost in trdnost figure kaže portret Lorda Bathursta od roke Thomasa Lawrenceja. Predavatelj nam je pokazal po eno sliko sentimentalnih naturalistov Georga Stubbsa in Johanna Zoffanyja. Med tako zvanimi »sporting painters« (športnimi slikarji) zavzema vidno mesto Ben Marshall, čigar »Lov s psi« je za angleško družabno življenje izredno karakteristična slika. Veličastna pa je divja »Gorska pokrajina« (Cader Idris) Richarda Wilsona, ki se je prvi odločno posvetil krajinarstvu in je opustil dobičkonosno portretiranje. Da je v veliki meri mikalo upodabljanje narave tudi slikarje pred njim, dokazuje Gainsbouroughova »Žetev«. Povsem povezan s pokrajino pa je šele John Crome, s priimkom »old Crome«, preprost otrok narave, ki je začel kot podeželski slikar gostilniških znamenj. Popotoval je vsevprek po angleški zemlji, njena podoba se mu je globoko začrtala v srce in dušo in s čopičem jo je pričaral na platno. Pri predavanju smo videli »Pokrajino Mousehold«. Isti prisrčen odnos do rodne grude diha delo Johna Constablea, ki se nam je predstavil z »Zorano njivo«. Sledili sta dve sliki Johna Constablea, s katerim je angleško pokrajinsko slikarstvo doseglo svoj višek. Constable, čigar duševnost bi po razgibanosti in globini lahko imenovali shakespearovski, je močno čustven in elementaren, da tragičen, in tako včasih silno blizu Rembrandtu. Kot le-temu je bila tudi njemu domača hiša mlin. In tu se je naučil opazovati naravo, spremembe vremena, tok vodè, faktorje, od katerih je bil odvisen življenjski obstoj mlinarjeve družine. Zato morda najdemo več realizma v njegovih delih nego v onih bolj romantičnega pa tudi bolj originalnega Williama Turnerja. Kot pravi romantik se nam je pokazal v sliki gradu Linlithgow, značilni kombinaciji resničnosti in fantazije, ki je bila romantikom tako

Lazar Ličenoski — Mozaik 1938

draga. Tipična zanj je slika z naslovom »Dež, Para, Hitrost«, kjer je dal izraza svoji težnji po neskončnosti, abstraktnosti, po fantastičnem prelivanju barv. Važno je, da poznamo to stran Turnerjevega ustvarjanja, kajti navadno je popularen po svojih slikovito-pestrih morskih vedutah. Da je Anglija zmožna tudi fantastične romantike, je dokazal svetu mistik William Blake. Za svoja grandiozna, kar apokaliptična dela je zajemal snov iz biblije. Nek faustovsko-michelangelovski dih veje iz teh fantazije bogatih del. Mnogo smisla za realnost življenja je pokazal Ford Madox Brown s svojo sliko »Delo«. Izmed osmerice še živčih slikarjev (Stanley Spencer, Wilson Steer, Walter Sickert, August John, Duncan Grant, Ben Nicholson in Paul Nash) se zdi najzanimivejši Nicholson, čigar umetnost je predvsem čisto dekorativnega značaja. Vendar pa je težko, da bi si že danes ustvaril človek samo približno jasno sliko vsega tega, prekipevajočih sil in mučnega iskanja bogatega umetniškega ustvarjanja dobe, v kateri tako rekoč živimo.

Odločno pa bi bilo zelo koristno, če bi nam bila kmalu zopet dana prilika slišati tako odličnega predavatelja kot je Mr. Bertram. Ker se gospod Bertram mnogo bavi tudi z arhitekturo, je res škoda, da ni bilo radi omejenega časa mogoče, da bi nam podal vsaj kratek pregled tudi te panoge angleškega likovnega ustvarjanja. Morda pa drugič!

IZ UMETNIŠKEGA SVETA

Ob štiridesetletnici prve slovenske umetnostne razstave l. 1900. v Mestnem domu v Ljubljani je priredilo Društvo slovenskih likovnih umetnikov v Ljubljani jubilejno umetnostno razstavo v Jakopičevem paviljonu, ki je bila odprta od 31. marca do 21. aprila 1940. pod pokroviteljstvom bana dr. Natlačen. Društvo je skušalo zbrati dela vseh onih članov, ki so se udeležili prve slovenske umetnostne razstave leta 1900 (Ažbe, Berneker, Franke, Gangl, Grilc, Grohar, Gvajc, Kobilca, Henrika Šantel in Žmitek, od živčih Jakopič, Jama, Sternen, Vesel, Vavpotič, Repič in Zajc). Dalje so razstavili člani DSLU (Dolinar, Dremelj, Gaspari, Globočnik, Golob, Jakac, Klemenčič, Tine Kos, Mara Kralj, Tone Kralj, Dana Pajnič, Piščanec, Slapernik, Smerdu, Stiplovšek, Sušmelj, Tratnik, Drago in Nande Vidmar in Zarnik) in skupine: »Brazda« (Kavčič, Ivan Kos), »Lada« (Gorjup, Karel Jakob, Kogovšek, Košir, Podrekar, Mira Pregelj, Bara Remec, Ivan Sajevic, Smrekar, Anica Zupanec-Sodnik, Avgusta Šantel, Saša Šantel, Mirko Šubic, Rajko Šubic, Uršič, Bruno Vavpotič), »Klub neodvisnih« (Didek, Boris Kalin, Zdenko Kalin, Kregar, Mihelič, Omerša, Marij Pregelj, Putrih, Evgen Sajovic, Sedej, Stupica) in za »Trojico« Francè Gorše.

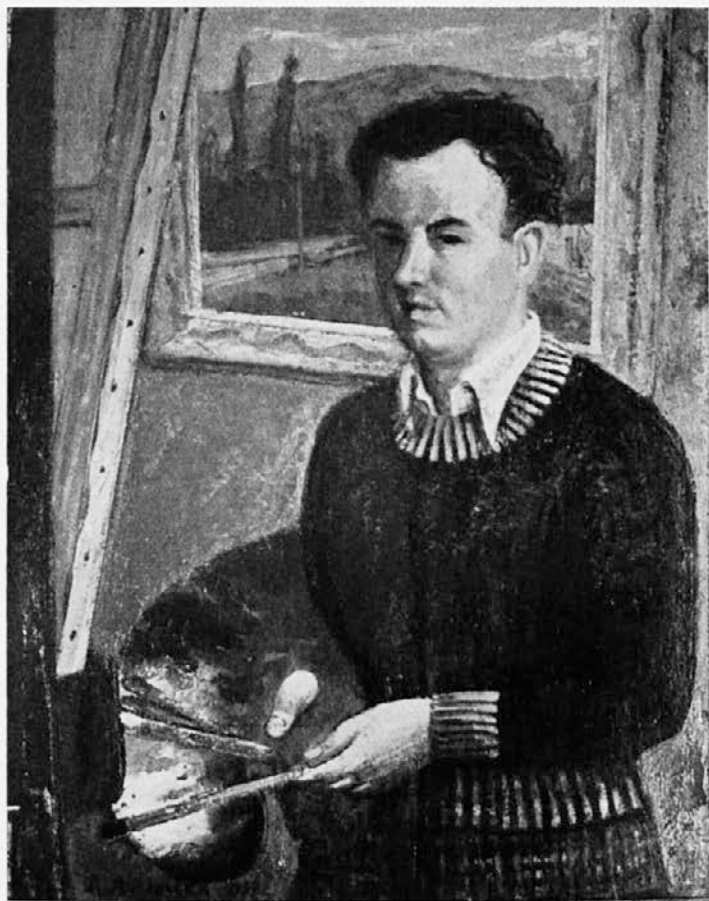
Skupno je bilo na razstavi zastopanih 67 likovnih umetnikov s 117 deli. Uvodno predavanje je imel konservator dr. Fr. Mesesnel, nakar je razstavo odprl s svečanim nagovorom ban dr. Natlačen. V naši reviji smo ponatisnili slavnostni prolog Engelberta Gangla, ki je bil recitiran tako na naši jubilejni, kot tudi na prvi razstavi 15. septembra 1900 v Mestnem domu, na kateri je razstavljalo 32 umetnikov s 191 deli.

Slikar Zoran Mušič in kipar Karel Putrih sta v času od 31. marca do 14. aprila 1940 priredila razstavo svojih del v mariborskem Sokolskem domu. Mušič je razstavil 8 oljnih podob in 11 gvašov, Putrih pa 15 plastik.

V Sofiji je bila konec marca t. l. odprta velika razstava z naslovom »13. salon bolgarskih umetnikov«. Priredilo je razstavo Združenje bolgarskih umetnikov, v katerem je včlanjenih nad 300 slikarjev in kiparjev, ki so poleg tega organizirani še v šestih društvih in združenjih. Rodno izkustvo, Združenje modernih umetnikov, Društvo neodvisnih, Društvo umetnikov v Bolgariji, Društvo sodobne umetnosti in Združenje južnobolgarskih umetnikov. Na razstavi 13. salona je bilo zastopanih 250 umetnikov in jo je s svečanim nagovorom

Lazar Ličenoski — Kólo — Olje 1939

Lazar Ličenoski — Lastna podoba — Olje 1939

odprl ministrski predsednik in minister za prosveto Bogdan Filov, profesor univerze v Sofiji, avtor številnih del iz zgodovine umetnosti. Z razstavo je bila obenem svečana otvoritev prve umetnostne galerije, ki so jo bolgarski umetniki zgradili v Sofiji s podporo ministrstva za prosveto in mestne občine.

Sofija ima lastno umetniško akademijo, na kateri poučuje tudi profesor D. Uzunov, ki je obenem predsednik Združenja bolgarskih umetnikov.

Pregled reproduciranih del

Emanuel Vidović je bil rojen 1872. leta v Splitu. Sedemnajst let star se je vpisal na akademijo lepih umetnosti v Benetkah, kjer je delal štiri leta. Ozkosrčni duh akademije ga ni mogel navdušiti in mla-

dostno navdušeni slikar ji obrne hrbet. Sledijo, kot pri mnogih drugih slikarjih, leta bede in pomanjkanja v Benetkah in v Milanu, kjer dobi Vidović službo risarja v nekem obrtniškem zavodu. Prvič razstavi na »Esposizioni Riuniti«, kjer ga tudi kritika pohvali. Zatem potuje več let po tujini in se vrača v rodne kraje, kjer se seznani z Bukovcem, ki ga navdušuje in ponovno napoti v Italijo, to pot v malo mirno ribiško mesto Chloggia (slično kot naš Jakopič po vrnitvi iz Monakovega v Škofjo Loko!).

Nato roma Vidović v Split, kjer dobi mesto učitelja risanja na realki. Kmalu zapusti tudi to službo in se ves preda umetniškemu delu. Podobe razstavlja v Splitu, Zagrebu, Kopenhagenu, kjer ga kritika hvali in bodri, materialni uspeh pa je še vedno malenkosten. Leta 1904. razstavlja skupno z našimi

impresionisti na prvi jugoslovanski razstavi umetnikov v Beogradu, kjer mu kralj Peter I. odkupi sliko »Split«.

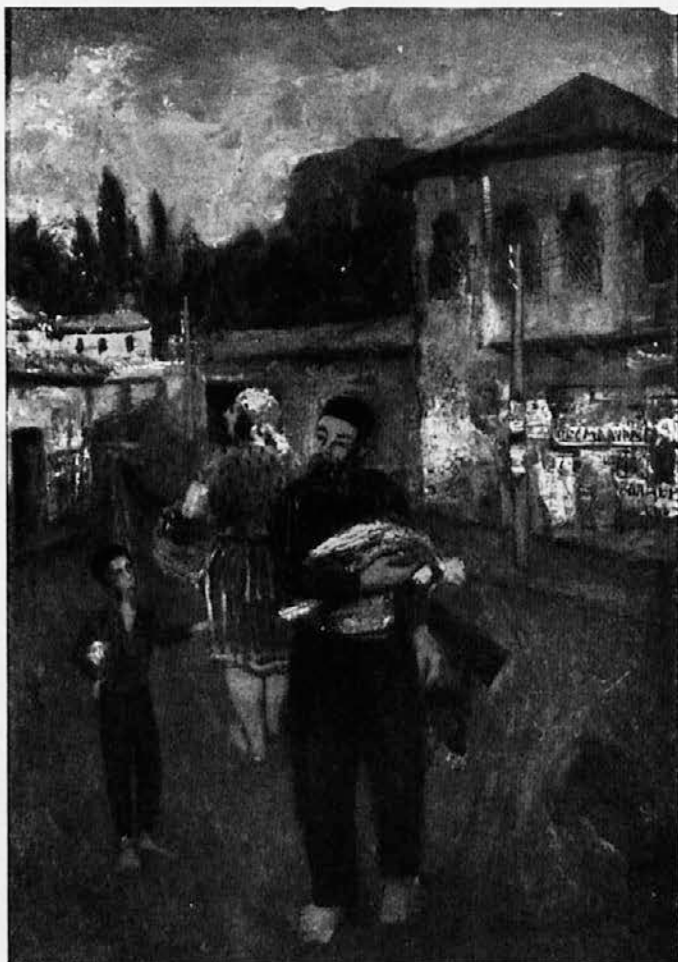
Sledijo velike Vidovičeve razstave na Dunaju, v Sofiji, Ljubljani, Milanu, Parizu in drugje.

V teh letih se dokončno oblikuje Vidovičeva umetniška fizionomija, otrese se, enako kot naš Grohar, Segantinijevega vpliva in dospe do tehnike, s katero z lahkoto in eleganco izraža svoje lastne težnje. Neumoren delavec preživi svetovno vojno v svojem ateljeju in razstavlja po vojni v Pragi kot gost »Manesa«. Zadnje razstave so prinesle Vidoviču popolni umetniški in gmatni uspeh, kritika pa ga je uvrstila med najizrazitejše hrvatske slikarje iz začetka tega stoletja.

Lazar Ličenoski je ugleden srbski slikar, ki živi v Beogradu. Študiral je na Umetniški šoli v Beogradu, kjer je dokončal profesorski in akademski tečaj. Zatem je študiral dve leti fresko tehniko pri znamenitem francoskem freskantu Marcellu Lenoirju. Razstavljal je na vseh spomladanskih in jesenskih razstavah v Beogradu, na vseh razstavah skupine »Oblik« kot njen član in na številnih razstavah v tujini. Več njegovih del je v domačih in tujih galerijah.

Ob razstavi 1933 leta je o Ličenoskem napisal kritik N. J. v »Politiki« sledeče tehtne besede:

Vzhod in zahod iz palete mladega umetnika. Na eni strani je Ličenoski videl Pariz, velike in v grobi plastiki slikane figure Picassa, občutil je monumentalno slikanje

Lazar Ličenoski — Prodajalec petelina — Olje 1933
Moderna galerija v Zagrebu

Lazar Ličenoski — Plesalke — Olje 1933

skozi senzualnost in čutno reakcijo na formo v materiji. Na drugi strani živi Ličenoski v naših južnih krajih in skuša tam občutiti monumentalno slikanje skozi askezo forme in materije, skozi disciplino ikonografiranja in sintezo oblike. Velik jez, ki razdvaja ti dve kulture, leži med tema dvema načinoma njegovega slikanja.

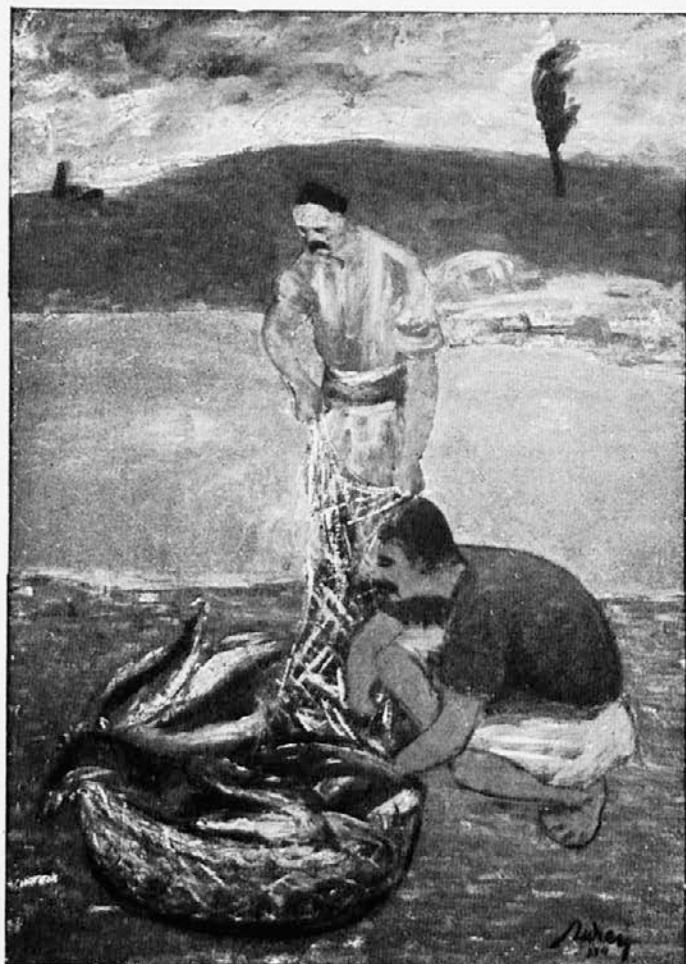
Izven te dileme, v katero zastavlja Ličenoski svoje napore in ki daje za rezultat dve vrsti slik, slika Ličenoski izredno žive, muzikalno občutene krajine, s katerimi se ta mladi slikar poveže na domače slikarstvo od prvih impresionistov pa do današnjih dni posebno na Krstiča, Miličevića in Nadeždo Petrovič.

Elda Piščanec je po rodu iz Trsta in je študirala slikarstvo v Zagrebu, diplomirala pa na slikarski akademiji v Florenci. Svoje znanje je zlasti še izpopolnila v Parizu, kjer se je posvetila študiju religioznih

motivov. Sedaj je naša slikarica profesorica risanja v Kranju in stalen gost ljubljanskih razstav, razstavljala pa je tudi večkrat v Italiji, Nemčiji, Pragi, Beogradu in Zagrebu. Dokončala je več del tudi v fresko tehniki, najbolj znane pa so njene mnogoštevilne podobe religiozne vsebine in portreti.

Amedeo Modigliani (1884—1920) glej poročilo na str. 45. in 46. III. letnika »Umetnosti«! Risba, ki jo objavljamo, je bila razstavljena v pariški galeriji Zak. Majhna intimna razstava, ki je obsegala par oljnih slik in veliko število risb, je oživila vso eleganco in patetični slog umetnika, ki ga sodobna kritika prišteva med največje moderne slikarje.

Bertaux je bil francoski slikar iz konca 18. stoletja. Podoba, ki jo objavljamo, predstavlja naskok na Tuilerije v veliki francoski revoluciji 1792. leta, ki je imela za

Lazar Ličenoski — Ribič ob reki — Olje 1933

posledico, da je prišel na površje nov, meščanski stan. Naravno, da je imela ta revolucija poleg političnih sprememb tudi velik vpliv na umetniška dejanja. Pomedla je z aristokratskimi idilami in pastirskimi žanri Watteauja, Bouchera in Fragonarda in uvedla nove sižeje s podobami iz vsakdanjega življenja (Chardin, Greuze in drugi).

Antoine Watteau (1684—1721) spada v dobo, ko je v 18. stol. stopila v slikarstvu na prvo mesto Francija in prevzela vodstvo vsega umetniškega življenja v Evropi. Že v prvih letih tega veka se je pojavilo v Franciji po vsebini novo in napredno slikarstvo v katerem je prišla do izraza rafinirana, igrava, koketna čutnost, umet-

nost galantnih, lahkoživih ozračij, v nasprotju s težkim mitološkim, alegoričnim slikarstvom prejšnjega veka.

Vsa umetnost te dobe — rokokoja se izživlja v ljubkih idilah, pogosto odetih v pastirsko življenje, ljubezenskih igrah kavalirjev in njihovih očarljivih spremljevalk, prehaja pa pogosto, n. pr. pri Boucheru, že v frivolno erotiko. Glavni mojstri te dobe so bili Watteau, François Boucher (1703—1770) in Jean-Honoré Fragonard (1732—1806).

Nov umetniški salon v Ljubljani. Znani tovarnar za okvire in okvirne late Pavle Obersnel, je dne 21. aprila t. l. odprl v Ljubljani na Gosposvet-ski cesti št. 3 salon za prodajo in nakup umetnin, pod imenom »Galerija Obersnel«.

Kot najbolj primerno darilo za vsako priliko

Vam priporočamo naše bibliofilske izdaje v kolikor so še v zalogi.

Iz knjige K. H. Mácha: Maj

Emile Schaub-Koch — Miha Maleš, monografija s prilogo v barvah. Slovenski in francoski tekst. Nad 80 reprodukcij na papirju za umetniški tisk. Ljubljana-Florenca 1937. Vezano din 70.—

N'mav črez izaro in druge narodne in koroške pesmi. Knjiga je biblio-

filška numerirana izdaja, ki je izšla v 200 izvodih 1—200 na japonski način tiskana v dveh barvah po izvirnih lesorezih na antičnem papirju. Te presretno in otožne koroške narodne pesmi je opremil z izvirnimi lesorezi mladi koroški rojak akad. slikar Franjo Golob. Le umetnik, ki je rojen na Koroškem, nam more podati pravo doživetje v podobi izgubljene zemlje... Uvod v knjigo je napisal univ. prof. dr. Francè Stelè. Cena v platno vezanemu izvodu je din 150.—

Karel Hynek Mácha — Maj. — Poslovenil Tine Debeljak. Ilustriral in opremil Miha Maleš. Knjiga je izšla v bibliofilski numerirani izdaji v dvestopetdesetih izvodih. Knjigi je priložena signirana izvirna ročna gravura pesnika K. H. Máche, ki je napravljena po novo odkriti lastni pesnikovi karikaturi in novih znanstvenih ugotovitvah o pravi podobi pesnika (prof. McLý). Ilustracije so v prvem delu knjige cinkografije po perorisbah, v drugem izvirni linorezi in v tretjem izvirne ročne gravure. Knjiga je tiskana na pravem lahkem antičnem papirju, vezana v polusnje in v domače platno. Ljubljana 1939 260 din.

Dovoljeno je tudi odplačevanje v rednih mesečnih obrokih.

BIBLIOFILSKA ZALOŽBA
LJUBLJANA, POD TURNOM STEV. 5.

»UMETNOST« — mesečnik za umetniško kulturo. — Izhaja vsakega prvega v mesecu. — Celoletna naročnina znaša din 130.— na krednem (umetniškem) papirju; na ilustracijskem din 100.— — Za inozemstvo din 20.— več. — Uredništvo Ljubljana, Pod turnom 5. — Poštno hranilnični račun št. 17.794. — Nenaročeno gradivo se ne vrača. — Reklamacije se priznajo le prvi mesec po izidu številke. — Izdaja Bibliofska založba v Ljubljani. — Za uredništvo odgovarja Miha Maleš. — Tiska Narodna tiskarna d. d. v Ljubljani — Predstavnik Fran Jeran.

IVAN ROZINA

(PREJE „ORIENT“) TRGOVINA BARV IN LAKOV
LJUBLJANA

PRODAJALNA Tyrševa cesta šte. 14
poleg trgovine Schneider & Verovšek
TELEFON ŠTEV. 39-25

Velika izbira kemičnih in oljnatih barv, šolskih, študijskih in umetniških barv. Firneži, laki, steklarski in mizarski klej, šelak, špirit denat., lužila „Arti“, tuši, posteli in sploh vse slikarske in plekarske potrebščine. Velika zaloge vseh vrst vedno svežega mavca. Najnižje cene in najboljša postrežba.

TRGOVINA „UMETNOST“ ANTON DEMŠAR LJUBLJANA – KOLODVORSKA ULICA 30

KUPUJE IN PRODAJA MODERNE IN STARINSKE
SLIKE, PREPROGE IN VSE ANTIČNE PREDMETE

Narodna tiskarna

V LJUBLJANI, KNAFLJEVA 5

IZVRŠUJE RAZLIČNE MO-
DERNE TISKOVINE OKUS-
NO, SOLIDNO IN POCENI

TELEFON ŠT. 31-22 – 31-26
POŠTNI ČEKOVNI RAČUN
V LJUBLJANI ŠTEV. 10.534